
Isabel-Clara Simó, La salvatge. Premi Sant Jordi. Columna. Barcelona, 1994

El vell mite de Pigmalión és un dels més suggestius de l'univers literari. L'escultor xipriota, misogin desencisat, va modelar l'estàtua d'una dona d'ivori amb tota la perfecció possible i demanà als déus que n'hi fos concedida una d'igual a la que havia esculpit. Tota entenedrida, la deessa Venus va escoltar-lo i dotà de vida l'ivori perquè Pigmalión s'hi pogués casar. Ovidi recollí la profunda bellesa del mite a les Les Metamorfosis i, amb modificacions i metàfores diverses, la història ha inspirat autors d'arreu del món i ha nodrit, al llarg del temps, moltes pàgines de la literatura. Posats a recordar la més coneguda, cal citar el Pigmalión de Bernard Shaw, de la qual féu una adaptació lliure Joan Oliver.

A La salvatge, Isabel-Clara Simó ha motllurat una de les possibles metamorfosis del mite: en aquest cas, en el fil d'una noieta que arriba d'Amèrica a Barcelona amb una adreça i una carta a la mà. Es una adolescent que fuig d'un malson, de tarannà i capteniment més aviat elementals, i que té la sort de trobar un protector que l'afilla i es planteja d'educar-la fins al model de perfecció d'aquests quatre volers: et vull maca, et vull culta i et vull forta. I recta com un fus.

Fet i fet, la novel·la no és altra cosa que la gradació de les relacions que s'estableix entre els dos personatges, la protegida i el protector. Es tracta primer d'un simple procés docent -la doma de la salvatge fins a fer-ne una senyoreta refinada i exquisida- que evoluciona cap a esglaons d'una dependència afectiva de tipus obsessiu per part del

tutor i una pèrdua d'identitat per la banda de l'afillada. Un plantejament interessantíssim que Isabel-Clara Simó, però, resol amb poc encert. La novel·la queda irregular i tova, enfigassada, amb massa elements balders, i sense la tensió que demana el plantejament, ni el ritme adequat a la història que tragina. Hi ha un excés de sinuositats i de flors de plàstic (com ara la pretesa estructura maçònica) que hi són gratuïts i fan perdre les bones possibilitats de la novel·la per manca de concentració i de risc.

I això que l'entrada de la història és d'una gran dignitat i el joc estructural en dues parts sembla que pot ser eficaç: un primer bloc (el roig) amb l'afegitó del personatge de la criada que hi fa de contrapunt, i un segon (el negre), després de la mort sobtada de la minyona, que serveix per encarar cruament tots dos protagonistes a l'interior d'un pis que, progressivament, s'ha anat convertint en una presó.

Joan-Lluís Lluís, Els ulls de sorra. Edicions de la Magrana. Barcelona, 1993

A vegades les coses van així. Decepció davant d'un autor de cert nom del qual esperaves més i una confortable sorpresa per la joia que ofereix un escriptor desconegut i del qui, escèptic d'entrada, no n'esperaves gran cosa. Aquest és el cas de la primera novel·la de Joan-Lluís Lluís, autor de la Catalunya Nord, centrada en els records d'un sergent àrab supervivent de la guerra d'Argèlia.

Tot al llarg de tres dies d'un mes de novembre, el periodista Norbert Dunyach enregistra un grapat d'hores de conversa a un vell àrab, Driss Mehamli, que passa el darrer tram de la seva vida a Normandia, en un asil de Le Havre. Els records recuperen la crueltat d'uns fets de la

guerra d'Argèlia, quan l'escamot que comanava Driss Mehamli, sergent de l'exèrcit independentista, fou fet presoner per una patrulla colonial dirigida pel tinent Philippe Renoir. Durant el trajecte, a peu pel desert, els vuit presoners àrabs foren executats fredament un rera l'altre, com si es tractés d'un joc macabre i d'una diversió plena de brutalitat. L'error del tinent francès fou no comptar que un dels àrabs sobreviuria i que l'atzar el podia dur a arrossegar una vellesa d'emigrant per terres de França.

El present de la narració correspon a uns dies de campanya electoral i l'antic tinent colonial és ara un polític de prestigi, diputat al Parlament i candicat a l'alcaldia de Le Havre. La història que l'àrab descabdella davant del periodista té totes les traces de convertir-se en una venjança implacable. Si més no, és una bomba informativa que ja veurem com podrà esclatar.

Els ulls de sorra, títol ajustadíssim, és una novel·la breu, intensa, madura, concentrada i ben resolta. Un exemple de ritme narratiu que obre, de passada, un futur amb tres nivells d'esperança: primer, perquè es tracta d'una "opera prima", després per la joventut d'un escriptor de trenta anys i, en darrer terme, per venir d'on ve, de Perpinyà. I em penso que no desbarro gens si hi afegeixo que es tracta de la novel·la catalana més consistent, madura i moderna que ens ha arribat mai de la Catalunya Nord.

Italo Calvino, El vescomte migpartit. Traducció de Jaume Pomar. Edicions 62. Barcelona, 1994

Sé que no faig cap descobriment apuntant que l'obra d'Italo Calvino (1923-1985) és de les més innovadores i originals de la segona meitat

d'aquest segle. Tot i haver començat sota la militància d'estètiques neorealistes, Calvino evolucionà aviat cap a una estratègia narrativa d'inspiració fantàstica i irònica fruit de la qual és la coneguda trilogia Nostri Antenati, formada per Il visconte dimezzato (1952), Il barone rampante (1957) i Il cavaliere inesistente (1957). Tots tres títols configuren una narrativa empesa per la tossuderia d'anar contra els dogmes i a favor del distanciament intel·ligent i fofeta respecte de la realitat de les coses i de la vida. A casa nostra, les darreres novel·les de la trilogia foren traduïdes molt aviat, en la segona meitat dels seixanta, però mancava justament la primera, centrada en temps de la guerra entre Austria i Turquia.

Mentre cavalca per la plana de Bohèmia i es dirigeix al campament cristià, el vescomte Medardo de Terralba rep una canonada turca a la pitrera que el parteix per la meitat. Cadascuna de les dues meitats continua vivint pel seu compte i assumeixen, respectivament, la bondat i la perversitat. Així s'enfila aquesta faula amoral, originalíssima i divertida, on la versemblança gairebé sempre és inversemblant i on es fa difícil destriar allò que sembla realitat i el que és un mer artifici de la ficció. Tot i això, a desgrat de la ironia i els vols cap a la fantasia, l'obra no s'allunya gens del retrat de l'home contemporani. Rera les truculències i la fantasia hi fan niu les metàfores i, segons el mateix Calvino al postfaci de la trilogia, la novel·la suposa un esforç per retratar l'home contemporani que és migpartit, mutilat, incomplet i enemic de si mateix.

Del seu italià, s'ha dit que és nu i precís, alhora exacte i saborós. Una prosa neta i que sembla senzilla, però que és el fruit madur d'una lenta i esforçada depuració. El poeta Jaume Pomar ha mirat amb atenció aquesta llengua cristal·lina i ens la serveix en un català

eficaç, fidel a l'esperit i acurat en la precisió de la paraula.

Poesía catalana contemporánea. Edició d'Antonio Jiménez Millan. "Litoral. Revista de la Poesía y el Pensamiento" n.199-200. Torremolinos. Málaga, 1993

La revista "Litoral" és una de les publicacions mítiques de la poesia espanyola contemporània. Fou fundada el 1926, a Màlaga, per Emilio Prados i Manuel Altolaguirre, i es convertí ràpidament en un dels portaveus emblemàtics de la "Generació del 27". En el primer número, García Lorca hi publicà un avançament del Romancero gitano i entre la nòmina d'aquell primer sumari s'hi compten Gerardo Diego, Jorge Guillén, Rafael Alberti i José Bergamín. El número tres, l'any 1927, fou d'homenatge a Góngora i comptà amb les signatures de la plana major dels poetes del 27, a més de col.laboradors de luxe com el músic Manuel de Falla i els pintors Picasso i Gris. Per raons òbvies, la revista tancà una primera etapa el 1936 i reaparegué, el 1944, a Mèxic. Recomençà de nou a Màlaga, el 1968, on continua com una referència cabdal en el món de la poesia.

Recentment, "Litoral" ha dedicat un monogràfic a la poesia catalana contemporània que el director José Ma. Amado justifica amb aquestes raons (tradueixo literalment): En aquesta hora difícil de l'Espanya de les Autonomies poder contribuir des d'Andalusia a la difusió de la Cultura Catalana és una cosa que considerem del més gran interès. I remarca a continuació que un dels objectius de la tercera etapa de "Litoral" és oferir les veus més significatives de diferents literatures: així ho ha fet, diu, en monogràfics anteriors dedicats a la poesia àrab (1988), a la poesia sueca (1990), a la poesia nord-americana (1991) o la poesia ucraïana (1992). Enguany, remarca, ha volgut mostrar als seus lectors

les veus més significatives de la poesia catalana i contribuir a la seva difusió.

L'antologia presenta quinze poetes contemporanis (de Feliu Formosa fins a Enric Sòria, amb una mostra que oscil·la entre els cinc i els deu poemes per càpita) acompanyats per un estudi de presentació d'Antonio Jiménez Millán, Introducción a la poesía catalana contemporánea. A mena de preàmbul hi ha un tast de vint-i-un poetes anteriors (de Maragall fins a Martí i Pol, amb un poema de mostra). Des d'una perspectiva plàstica, el llibre és una joia: la portada, de Lorenzo Saval, és un collage a la memòria de Joan Ponç i el volum s'obre amb vint-i-una il·lustracions (de Miró, Dalí, Tàpies, Tharrats, Guinovart i Barceló, entre altres) que acompanyen els poemes de la primera part. Després, quinze serigrafies de Joan Brossa il·lustren les notes biobibliogràfiques dels autors antologats.

No calen gaires comentaris més per emfasitzar l'enorme importància d'aquesta antologia que sortí als aparadors, bromes de la conjuntura, en els mateixos dies que Catalunya i el català eren vexats sense aturador al diari ABC i a les emissores de la Cope. Des de la perspectiva estricta de l'antologia, hom hi rastreja els problemes que deriven de qualsevol tria. A parer meu, dels quinze antologats, hi ha més d'un autor sobrer, i ja m'agradaria que algú argumentés, amb criteris estrictament poètics, com és possible justificar les absències de Jordi Sarsanedas i de Josep M. Llompart a la primera part, i la de Maria Mercè Marçal, a la segona.

Derek Walcott, Omeros. Traducció de Ferran Estellés. Edicions Alfons el Magnànim. Diputació Provincial de València. 1993.

Derek Walcott, que segons Joseph Brodsky és el millor poeta actual

en llengua anglesa, era un gran desconegut entre nosaltres fins el dia mateix que li fou concedit el premi Nobel de literatura, l'any 1992. Fou llavors que començà l'esforç de fer-lo avinent als lectors habituals de poesia i, en poc temps, el treball ha fruitat en un parell de volums: l'antologia en espanyol Islas (1993) i la versió catalana d'Omeros, una de les obres recents del poeta, una epopeia de més de quinze mil versos, publicada en anglès el 1990, i traduïda al català a finals de 1993.

El tòpic diu que l'obra de Derek Walcott, poeta antillà en llengua anglesa, representa el triomf cultural del mestissatge. I certament seria difícil d'entendre-la sense la barreja plural i la conjunció babèlica del món del Carib. Fill d'un pintor metodista anglès i de mare negra, el poeta ha pouant els estrats dels seus avantpassats i n'extreu referències colonials europees, i l'herència de vells esclaus africans. De la complexitat d'aquest canemàs únic surten els eixos temàtics més importants de la seva poesia: una certa èpica de la humilitat, la conjunció i contacte de cultures diferents, la dissolució de l'ànima i la dificultat de trobar un autèntic territori personal que no sigui el de la llengua d'elecció, amb tot el llast que el fet comporta. Es en aquest gruix on triomfa poderós el mestissatge i potser per aquesta raó, el poeta s'afanya a reinterpretar els clàssics per poder viatjar, errant com Ulisses, per mars on conflueixen llengües, races i cultures diferents. En la poesia de Derek Walcott, Hector i Aquiles són pescadors negres, i Helena, com sempre, una autèntica toia. I rera la referència d'Homer, en versos amples, vitals, majestuosos i un punt excessius, treuen el nas altres clàssics, com ara Shakespeare, que és inevitable, i també Whitman, Eliot i la tradició màgica de la literatura d'Amèrica Llatina.

Isidor Cònsul